

Koulujen leirikouluopas

Tietoa ja ohjeita leirikoulujen ja retkien järjestämiseen

Koulujen leirikouluopas

Tietoa ja ohjeita leirikoulujen ja retkien järjestämiseen
(Sivistyslautakunta hyväksynyt 12.12.2006)

Sisältö	Sivu
Leirikoulun tai retken järjestäminen	3
Leirikoulun suunnittelu	3
Yhteistyö oppilaiden ja huoltajien kanssa	4
Tiedottaminen	4
Tavoitteet ja retkikohde	5
Ohjelman suunnittelu ja toteutus	5
Vastuu- ja valvontakysymykset	6
Varainhankinta	7
Oppilailta perittävien maksujen periaatteet	7
Varainhankintatapoja	8
Varojen hoito	9
Vakuutukset	10
Oppilaiden vakuutusturva	10
Opettajien vakuutusturva	11
Valvojen vakuutusturva	12
Vakuutusturva kuljetuksissa	12
Ongelmatilanteita	14
Muuta tärkeää muistettavaa	15
Leirikoulun jälkeen	15
Onnistuneen ja turvallisen retken eväät	16
Hyödyllisiä Internet-linkkejä leirikoulun ja retkien suunnitteluun	17
Lähteet	18

- Liitteet:
1. Leirikoulun toimintasuunnitelma
  2. Leirikoulusopimus

Leirikoulun tai retken järjestäminen

Leirikoulut ja yleensäkin retket sekä muu koulun ulkopuolella järjestettävä toiminta ovat tärkeitä opetuksen muotoja. Leirikoulujen avulla luodaan toimintakulttuuria, johon kuuluu vuorovaikutus ja yhteistyö. Näiden avulla voidaan myös monipuolistaa oppimisympäristöä sekä edistää uusien ja erilaisten menetelmien ja työtapojen käyttöä. Se, että asioita päästään välillä harjoittamaan oikeassa ympäristössä ja tilanteissa, parantaa oppilaiden aktiivisuutta ja oppimismotivaatiota. Siksi se on omiaan myös lisäämään oppilaiden hyvinvointia ja osallistuvaa kansalaisuutta.

Vaikka leirikoulun järjestäminen on usein työläs prosessi, on se useimmiten kannattava pedagogisesti. Varojen kerääminen sekä oppilaiden itse ja yhteistyössä huoltajien kanssa tekemä työ varojen kartuttamiseksi konkretisoi oppilaille yhteisen päämäärän saavuttamista ponnistelujen kautta. Siksi on merkityksellistä, että koulu ja opettaja osoittavat myönteistä asennetta leirikouluja kohtaan. Leirikoulun organisoiminen on toki aina kullekin opettajalle vapaaehtoista, mutta avoin keskustelu joka tapauksessa kannattaa.

On aina opettajasta kiinni tahtooko hän luoda luokalleen mahdollisuuden leirikouluun opintomuotona. Retkien ja leirikoulujen varainhankinta ei kuitenkaan saa levätä opettajan harteilla vaan lopullinen vastuu siitä on huoltajilla. Heidän innokkuutensa järjestelyihin ja varainhankintaan määrää pitkälti sen millainen leirikoulu ja millaisia retkiä koulussa kyetään järjestämään. **Lopullinen vastuu ja päätäntävalta leirikoulun ja retken järjestelyistä on kuitenkin aina opettajalla.** Opettaja on oikeutettu päättämään leirikoulukohteen sekä toiminnan sisällön ja hänen tehtävänä on huolehtia leirikoulun tai retken pedagogisesta perustasta. Vanhemmat eivät voi määrätä retken ohjelmaa, kohdetta eivätkä sisältöä, koska leirikoulu on aina opintokokonaisuus ja osa koulun toimintaa.

Leirikoulun suunnittelu

Koulun ulkopuolella annettavan opetuksen muodoista haastavimpia ovat leirikoulut ja siksi ne myös vaativat huolellista suunnittelua. Ensimmäinen askel onkin laatia **suunnitelma**, josta selviävät leirikoulun tavoitteet ja paljonko ponnistuksia hankkeen rahoitus vaatii. Seuraavaksi on valittava leirikoulun kohde ja päätettävä alustavasti retken ohjelmasta.

On tärkeää kyetä heti alussa hahmottamaan kustannuksia ja sitouttamaan sekä oppilaat että vanhemmat hankkeeseen. Tässä vaiheessa on hyvä myös laatia sopimus leirikoulun peruuntumisen varalta tai sen varalta, että jonkun rahoitushankkeessa mukana olleen osallistuminen jostain syystä estyy.

Yhteistyö oppilaiden ja huoltajien kanssa

On hyvä muistaa, että yksikään leirikoulu ei onnistu vain opettajan toimesta tai yksin oppilaiden tekemänä, vaan se vaatii kaikkien sidosryhmien yhteistyötä ja halua toimia yhteistä päämäärää kohti. Oppilaat ja etenkin huoltajat ovat avainasemassa leirikouluhankkeen aloittamisessa. Opettajan kannattaa mahdollisimman ajoissa keskustella huoltajien kanssa, löytyykö heiltä halua projektiin. On tärkeää myös mahdollisimman aikaisessa vaiheessa sitouttaa huoltajat hankkeeseen mukaan. Jo alkuvaiheessa opettaja voi laatia kirjallisen sopimuksen, että projektiin ollaan valmiita.

Tärkeä pohja onnistuneelle yhteistyölle rehtorin, opettajien, oppilaiden ja huoltajien välillä on se, että vastuukysymykset selvitetään kaikille osapuolille. Kaikkien tulee olla perillä omasta vastuustaan. Opettajalla on aina päävastuu ja ylin päätäntävalta leirikoulun ja retken järjestelyistä, kohteesta ja ohjelmasta.

Tiedottaminen

Mitä varhaisemmassa vaiheessa ja enemmän osapuolet saavat tietää leirikoulun matkasuunnitelmasta, sen parempi. Huoltajien kanssa sovittavia ja heille tiedotettavia asioita ovat ainakin:

- leirikoulun tavoitteet
- varainhankinta
- kohde
- ohjelma ja aikataulut
- leirivarusteet
- matkajärjestelyt
- opettajan ja matkakohteen yhteystiedot
- vakuutus- ja vastuukysymykset
- leirin järjestyssäännöt

Huoltajille voi mahdollisuuksien mukaan järjestää suunnitteluvaiheessa **leirikoulupalaverin**, jossa kaikki pääsevät kommunikoimaan ja jakamaan mielipiteitään. Muuten tiedottamista kannattaa hoitaa **kirjallisilla tiedotteilla**, joihin voi sisällyttää myös palauteosan, jonka huoltaja allekirjoittaa. Näin varmistee-

taan tiedon perillemeno. Mahdollisuuksien mukaan tiedotusta voi sopia huoltajien kanssa hoidettavaksi myös esimerkiksi sähköpostilistan avulla.

Tavoitteet ja retkikohde

Leirikoulu liittyy aina opetussuunnitelman toteuttamiseen ja siksi jo suunnitteluvaiheessa on pohdittava toiminnan tiedolliset, taidolliset ja elämykselliset tavoitteet. Näiden lisäksi on muistettava painottaa ilon, virkistyneen ja sosiaalisuuden merkitystä. Tavoitteet määrittävät sen, millainen leirikoulu tehdään. Leirikoulun erilaisia toteuttamistapoja ovat esimerkiksi:

- **Teemaleirikoulu** (rakentuu tietyn aihekokonaisuuden ympärille)
- **Kohdeleirikoulu** (toteutetaan tietyssä kohteessa hyödyntäen sen mahdollisuuksia)
- **Liikkuva leirikoulu** (siirrytään paikkakunnalta toiselle suunnitelman mukaan)
- **Vaellusleirikoulu** (vaativa muoto, joka liittyy yleensä luonnossa liikkumiseen)

Retkikohde valitaan yhdessä osallistujien kanssa. Opettajan on aina syytä jo etukäteen tutustua paikan mahdollisuuksiin ja riskeihin vaarojen välttämiseksi. Retkikohteen on aina vastattava osallistujien ikäkautta, kehitystasoa ja tavoitteita. On myös tarpeen selvittää ensiavun ja lääkäreiden saatavuus sekä kohteen ohjaajien/valvojen määrä.

Retkikohteesta on selvitettävä palvelujen taso ja laajuus ja muistettava tässä kohdissa se, että edes ns. "valmiin pakettin" tilaaminen ei vapauta opettajaa kokonaisvastuusta. Paikkaa valittaessa on hyvä muistaa, että eri leirikouluystävien tiedot, taidot ja valmiudet ovat vaihtelevia, joten onkin suositeltavaa käyttää Suomen leirikoulu yhdistyksen jäsenyrityksiä.

Mikäli leirikoulu suuntautuu ulkomaille, on syytä etukäteen selvittää kohteen kulttuuri ja tavat. Ulkomaille matkustettaessa tulee muistaa myös mm. vakuutus-, passi-, valuutta- ja rokotusasiat.

Ohjelman suunnittelu ja toteutus

Leirikoulun ohjelma on laadittava osallistujien kehitystason mukaiseksi. Opettaja laatii ohjelman yhteistyössä oppilaiden ja huoltajien kanssa ja sen tulisi olla mahdollisimman yksityiskohtainen, niin että se sisältää toiminnot, vastuhenkilöt ja aikataulut. On muistettava myös laatia mahdollisesti kouluun jäävien oppilaiden opetus- ja muut järjestelyt.

Ennen leirikoulua on laadittava **toimintasuunnitelma**, josta selviää leirikoulun ajankohta, järjestelyt, tavoitteet ja valvojat. Tämän oppaan lopussa on liitteenä opettajan avuksi toimintasuunnitelmalomake.

Leirikoulun ohjelmaa suunniteltaessa on ensiksi hyvä arvioida ainakin seuraavat asiat:

- majoitus ja peseytyminen
- ruokailujen järjestäminen
- siivous ja jätehuolto
- sairaanhoito- ja hätätapaukset
- kuljetukset ja siirtymiset.

Erityisesti opettajan vastuulla ovat myös:

- leirivarusteluettelo
- turvalliset ryhmäjaot esim. majoituksessa
- varasuunnitelman laatiminen poikkeuksellisen huonon sään varalle
- työnjako ja käskytykset
- valvojen nimeäminen eri toimintoihin
- varmistaminen, että valvojat ja oppilaat ovat ymmärtäneet ohjeet ja säännöt sekä myös toimivat niiden mukaan
- painottaminen valvojille, että aina on tiedettävä, missä kukin ryhmän jäsen on
- yöpäivystyksen järjestäminen.

Turvallisuudesta on huomioitava mm.:

- ohjelmassa mainittava mahdollinen uiminen ja uintiryhmiä muodostettaessa varmistettava ryhmäkoon valvottavuus
- opettajan on etukäteen tiedettävä oppilaiden uimataidon taso
- tilojen palohälyttimet, poistumistiet, sammuttimet ja ensiapuvälineet on oltava kaikkien tiedossa
- ennen leirikoulua opettajan olisi syytä mahdollisuuksien mukaan opettaa oppilaille ja mukana oleville huoltajille oikea toiminta hätätilanteissa esim. eksyessä, tapaturmissa tai tulipalossa
- maastossa liikuttaessa ensiapulaukku on oltava aina mukana.

Vastuu- ja valvontakysymykset

Koska opettaja ei käytännössä voi vetää leirikoulua yksin, on sovittava, että mukaan lähtee valvojiksi muita opettajia ja/tai huoltajia. Mikäli leirikouluun osallistuu sekä tyttö- että poikaoppilaita, on valvojina oltava myös sekä miehiä että naisia. Valvojia on oltava riittävästi. Vaikka opettaja jakaisi leirikoulun aikana erilaisia valvontatehtäviä, **lopullinen ja jakamaton vastuu on aina opettajalla.**

Kun koulun ulkopuolella annettava opetus on kirjattu koulun vuosisuunnitelmaan, leirikoulukin on koulun opetusta ja **kunta korvaa sattuneet vahingot ja tapaturmat** lainsäädännön mukaisesti.

Kaikki sopimukset varauksista lähtien on syytä aina tehdä kirjallisena ja ne kannattaa säilyttää. Jos jokin menee vikaan, faksit, sähköpostit ja muu kirjeenvaihto ovat tärkeitä todisteita.

Leirikoulusopimus

Leirikoulusta kannattaa laatia sopimus, jonka allekirjoittavat opettaja, oppilas ja huoltaja. Näin varmistetaan, että kaikki osapuolet sitoutuvat noudattamaan leirikoulun sääntöjä. Lopussa on liitteenä opettajan avuksi leirikoulusopimus jaettavaksi ja täytettäväksi oppilaille ja koteihin.

Varainhankinta

Oppilailta perittävien maksujen periaatteet

Tärkein periaate leirikoulun rahoituksen suunnittelussa on perustuslain 16 §:n mukainen **perusopetuksen maksuttomuus** oppilaalle. Kaikilla oppilailla on oltava mahdollisuus osallistua leirikouluun eikä rahan tallentaminen, rahan hankkimiseen osallistuminen ja rahan hankkimiseksi tehty työ saa olla edellytys, este tai kynnyks leirikouluun osallistumiselle.

Opetushallituksen tiedotteen (20.4.2006) mukaan leirikoulut ovat yhdenvertaista koulun toimintaa ja niiden tulee siis olla oppilaille maksuttomia. Käytännössä on kuitenkin niin, että kuntien varat ovat rajalliset eikä opetussuunnitelmaan voida yleensä automaattisesti sisällyttää koulun kokonaan kustantamia leirikouluja.

Opetusalan eettinen neuvottelukunta antoi vuoden 2006 alussa koulujen rahankeräykseen liittyvät ohjeet. Sen mukaan peruskouluissa tulee vallita taloudellinen tasa-arvo oppilaiden kesken sekä yksittäisen koulun sisällä että eri koulujen välillä. Ohjeen mukaan koulujen edellytyksiä leirikoulujen ja muun tämänkaltaisen toiminnan mahdollisuuksia ilman ulkoista rahoitusta olisi vahvistettava. Se kuitenkin korostaa, että koulujen määrärahat ovat tällä hetkellä liian niukat leirikoulujen tasapuoliselle järjestämiselle. Tämän vuoksi **kohtuullinen rahankeruu kouluissa on sallittava**, mutta se ei saa vaarantaa taloudellista tasa-arvoa ja sen yksityiskohdista tulee tarkasti sopia.

Mahdolliset uudet oppilaat ovat oikeutettuja osallistumaan leirikouluun, eikä heitä voida velvoittaa tiettyyn raha- tai työsuoritukseen, joka on toteutettu jo aiemmin. Tässä kohtaa voidaan kuitenkin soveltaa tasapuolisuuden nimissä kohtuullisuusperiaatetta niin, että jos muilta oppilailta on kerätty viikko- / kuu-kausimaksuja leirikouluun varten, voidaan uudelta oppilaalta periä myös näitä maksuja esimerkiksi viimeisen vuoden ajalta. Tällaisiin tilanteisiin on varauduttava prosessin aikana ja ne on tarvittaessa pyrittävä rahoittamaan keräämällä ylimääräistä rahaa tilanteiden varalle. Mikäli yhteisesti kerättyä ylimääräistä rahaa jää käyttämättä, ne tulee käyttää luokan yhteiseen toimintaan.

Leirikouluhankkeen alussa laadittuun sopimukseen on kirjattava kerättyjen rahojen kohtalo siinä tapauksessa, että hanke peruuntuu ja samoin on tarpeen sopia, millä tavoin rahoja voidaan käyttää vaihtoehtoiseen toimintaan. Mikäli rahojen keräämiseen osallistunut oppilas vaihtaa koulua, käytetään kohtuullista palauttamisperiaatetta niin, että oppilaan itse tuomat ja huoltajien antamat talletukset voidaan palauttaa. Sen sijaan sellaisia rahoja, jotka on kerätty esimerkiksi myyntityöllä, tapahtumilla tai talkoilla, on vaikea erotella ja jakaa, joten ne kannattaa pitää leirikoulutilillä muuttotilanteissakin.

Varainhankinta ei kuulu opettajan tai koulun tehtäviin. Koulu ja opettaja eivät vastaa vanhempien ja oppilaiden hankkimasta rahoituksesta, vaan huoltajien keskuudesta olisi valittava vastuuhenkilöt, jotka ottavat vastuun rahoituksen hankinnasta, kirjanpidosta ja varojen tallettamisesta. Opettajan tulee kuitenkin olla selvillä rahoituksen karttumisesta ja kirjanpidosta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opettaja toimii varojen keruun koordinoijana, mutta huoltajilla on vastuu toteutuksesta. Varojen käytön periaatteet tulisi selkeyttää heti projektin alussa koulun kanssa neuvotellen, vaikka huoltajat ovatkin varojen keruun vastuunkantajia. On pitkälti huoltajista kiinni, löytyykö halua aloittaa leirikoulun rahoitushanke.

Varainhankintatapoja

Mikäli oppilailta ja huoltajilta löytyy intoa ja halua toteuttaa leirikouluhanke, on ryhdyttävä suunnittelemaan rahoituksen hankintaa. Rahaa voidaan hankkia erilaisilla tempauksilla ja/tai vähitellen kerättävällä **viikko- tai kuukausimaksulla**. Usein tempaukset ovat työläisiä ja järjestelyt vaativat paljon yhteistä ponnistelua, mutta toisaalta ne usein lisäävät kodin ja koulun yhteishenkeä. Oppilailta suoraan kerättävät säännölliset maksut taas konkretisoivat oppilaille tavoitteen lähestymistä. Maksuja voi kerätä oppilailta myös taksvärkkiperiaatteella niin, että oppilas on esimerkiksi kotonaan tehnyt tietyn työsuorituksen, josta palkkiona vanhempi tai vaikkapa naapuri maksaa korvauksen, esim. 5 €. Nämä ”vitosentyöt” on havaittu jo joissain kouluissa toimiviksi ja inostaviksi.

Kerätessä rahaa tapahtumilla tai erilaisella myyntityöllä, on otettava huomioon monia erityisiä seikkoja. Kouluilla järjestettävät **iltamat ja diskot** eivät ole koulun toimintaa, vaan koulu tarjoaa ainoastaan tilat toiminnalle. Näistä tilaisuuksista eivät ole vastuussa koulu tai opettajat, vaan niistä vastuussa ovat huoltajat, jotka oppilaiden kanssa vastaavat järjestelyistä. Huoltajat hankkivat tarvittavat luvat, huolehtivat järjestyksenpidosta, siivouksesta, virvokkeiden ja makeisten myynnistä sekä tapahtuman tuottojen tallettamisesta luokan tilille.

Myös **arpajaiset** ovat yleensä olleet suosittuja rahankeräystapoja. Niiden järjestämistä määrää arpajaislaki ja sen rajoituksista tulisikin olla hyvin selvillä. Järjestelyjä aloitettaessa kannattaa olla yhteydessä poliisilaitokseen, joka neuvoo asiassa. Jos arpajaiset vaativat luvan hankkimista, tästä vastaavat jälleen oppilaiden huoltajat.

Rahankeruun avuksi on noussut useita yrityksiä, jotka tarjoavat tuotteita myyntiin kouluille. **Tavaroiden myyminen** ei sinänsä muodostaa ongelmaa, mutta yleensä tuotteet pitää hankittaessa maksaa käteisellä. Tähän hankintaan opettajan ei tule käyttää omia tai koulun rahoja, vaan maksu suoritetaan luokan tililtä tai vaihtoehtoisesti joku huoltajista tilaa tuotteet. Palveluiden myymisessä tulee huomioida myös verotuskäytännöt, joista saa lisätietoa verottajalta. Yleissääntö on, että palveluiden teettäjä välttää verotusongelmat maksaessaan avustuksen rekisteröidylle yhdistykselle kuten vanhempainyhdistykselle.

Rahanhankintamatkoilla oppilaat eivät ole vakuutettuina kunnan puolesta, vaan jokaisen huoltajan on huolehdittava tarvittaessa oman lapsensa vakuuttamisesta esim. tapaturman varalta. Näissä tilanteissa on huolehdittava oppilaiden turvallisuudesta, koska myynti tapahtuu useimmiten ilta-aikaan ja vanhempien onkin järjestettävä riittävä valvonta ja kuljetukset. Huoltajien kannattaa laatia myös virallinen saatekirje myyntityön tueksi. Tällä ehkäistään väärinkäytöksiä ja helpotetaan myyntityötä. Varainhankinnasta vastaavan pitää pyytää huoltajilta myös kirjallinen suostumus lapsen osallistumisesta myyntityöhön, koska alle 15-vuotiaan toimiminen yrityksen tuotteiden myyjänä edellyttää huoltajien suostumusta.

Varainhankintakeinona voidaan käyttää myös **sponsorointia**. Siinä jokin taho, yleensä yritys, tukee luokan leirikouluhanketta esimerkiksi taloudellisesti ja saa siitä vastineeksi logonsa näkyviin hankkeen yhteydessä. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää tiedottaa oppilaille ja huoltajille siitä, että kyseessä on sponsoroitu hanke ja mikä taho sponsoroinnin takana on. Sponsorointi ja muu kaupallinen yhteistyö ei saa hämärtää koulutuksen järjestämisen perustaa, joka on lakisääteisessä julkisessa rahoituksessa. Se ei saa myöskään johtaa koulun riippuvuuteen tuen antajasta. Sponsorin soveltuvuutta arvioitaessa on huomioitava sponsorin toimiala ja tuotteet. Sponsorina eivät voi toimia esimerkiksi alkoholia tai tupakkatuotteita myyvät yritykset eivätkä poliittiset puolueet. Sponsoroinnista on aina syytä tehdä kirjallinen sopimus ja varmistaa, että mahdollisten epäkohtien ilmetessä se on mahdollista nopeasti purkaa.

Varojen hoito

Leirikouluhankkeet kestävät yleensä useamman vuoden. Siksi luotettavin tapa säilyttää hankittuja varoja on tallettaa niitä luokan nimiin avatulle pankkitilille. Tämä on myös kirjanpidon kannalta yksinkertaisempaa. Rahoja ei pitäisi säilyttää koskaan koulun tiloissa, ei edes silloin, kun sinne tuodaan kuukausimaksut tai diskon kassa. Kannattaa huomioida, että kunnan vakuutukset eivät korvaa kouluilla säilytettävää rahaa esimerkiksi varkaustapauksessa. Varminna on siis aina viipymättä tallettaa rahat tilille. Sijoituksiin tai epävarmoinhin saattaviin niitä ei kannata koskaan sijoittaa.

Mikäli luokalle avataan pankkitili, siitä ja sen vastuuhenkilöstä täytyy tulla tieto kunnan kirjanpitoon. Vastuuhenkilön olisi hyvä olla joku huoltajista, ei opettaja.

Mahdollisten väärinkäytösten (esim. petos tai anastus) sattuessa kunta voi viedä rikkomuksen oikeuteen rikokseen syyllistynyttä henkilöä vastaan.

Pankkitiliä ei voi avata kunnan nimellä, mutta esim. luokan nimellä (esim. Moisio koulun 4B-luokka) se onnistuu. Kunnan y-tunnusta ei saa käyttää pankkitilin avaamiseen. Leirikoulun suunnittelun käynnistyessä huoltajien joukosta tulisi valita varainhoitaja, joka huolehtii prosessin aikana rahojen tallettamisesta ja siirtelystä. Myös opettajalla tulee olla tiliin käyttöoikeus. Leirikoulun aloituskokouksesta (esim. vanhempainilta) tulisi laatia muistio, jossa on maininta pankkitilin avaamisesta. Tämä toimii tositteena pankille siitä, että tilin avaamiseen on perusteet ja lupa. Tilin voi avata valittu varainhoitaja (huoltaja) yksin tai opettajan kanssa yhdessä.

Vakuutukset (Vakuutusyhtiö Pohjola)

Oppilaiden vakuutusturva

Koululaiset ovat vakuutettuja kunnan tapaturmavakuutuksella koulupäivän aikana, koulumatkoilla sekä opetusohjelmaan merkityn luokkaretken tai leirikoulun aikana myös ulkomailla. Vakuutus kattaa myös ulkopaikkakuntalaiset koululaiset. Tapaturmalla tarkoitetaan äkillisen ulkoisen tekijän aiheuttamaa vammaa.

Tapaturmavakuutus korvaa vamman hoitokuluja 3 000 euroon asti / tapaturma. Pysyvän haitan korvaus on 10 000 € ja kuolinkorvaus 3 000 €. Vakuutuksessa ei ole omavastuuta ja se on voimassa kaikkialla maailmassa opetussuunnitelman mukaisten luokkaretkien ja leirikoulujen aikana.

Vamman hoitokuluihin sisältyvät:

- lääkärin tai hammaslääkärin antaman tai määräämän hoidon tai tutkimuksen kustannukset sekä kohtuulliset matkakulut paikalliseen lääkäriin tai hoitolaitokseen
- hoitolaitoksessa annetun lääkärin määräämän fysikaalisen hoidon kustannukset kuitenkin enintään viideltä hoitokerralta tapaturmaa kohti
- tarpeelliset tapaturman yhteydessä käytössä rikkoutuneiden silmälasien, kuulokojeen ja hammasproteesin korjaus- tai jälleenhankintakustannukset (silmälasit korvataan, kun ne on hankittu viim. kahden kuukauden kuluessa tapaturmasta)
- ylimääräiset kulut koulumatkoista, jotka lääkärin määräyksestä on vamman vuoksi tehty normaalista poikkeavalla kulkuneuvolla.

On siis huomattava, että leirikoulun ja retkien aikana oppilaat ovat vakuutettuina ainoastaan tapaturman varalta. Mikäli halutaan, että oppilas on vakuutettu myös sairauden varalta, kannattaa hänelle ottaa matkustajavakuutus, jos leirikoulu suuntautuu muualle kuin lähiympäristöön. Matkustajavakuutus on voimassa ulkomailla sekä kotimaanmatkoilla, jotka suuntautuvat yli 50 km:n

päähän. Matkustajavakuutuksen voi tehdä esimerkiksi opettaja ryhmävakuutuksena kaikille oppilaille tai kukin huoltaja voi halutessaan vakuuttaa oman lapsensa. Matkustajavakuutukset eivät ole kustannuksiltaan suuria, esimerkiksi 4 vrk:n matkustajavakuutuksen hinta Pohjolassa on 11€/ hlö ja 9 vrk:n vakuutus maksaa 17€/ hlö. Ryhmävakuutuksiin saa yleensä myös ryhmäalennuksen ja Pohjoismaihin suuntautuvien matkojen vakuutuksiin 50 % alennuksen.

Ulkomailla suuntautuvassa leirikoulussa on erityisen tärkeää, että oppilailla on matkustajavakuutukset, koska ne sisältävät matkasairauden hoitokulukorvauksen lisäksi korvaukset matkan peruuntumisesta, keskeytymisestä, matkalta myöhästymisestä sekä kotiinkuljetussuojan. Ulkomailla annettava sairaanhoito voi olla hyvin kallista ja siksi on tärkeää, että on olemassa vakuutus kattamaan mahdolliset sairaustilanteet.

Matkustajavakuutuksen peruuntumisturva on käytännöllinen etenkin siinä tapauksessa, mikäli oppilaan matkalle lähtö estyy esim. tapaturman tai sairastumisen takia ja hänen matkansa on jo maksettu. Tällöin matkavakuutuksesta voi hakea korvaukset niistä kuluista, joita matkanjärjestäjä (esim. leirikoulun kohde) ei palauta.

Matkatavaroille voi halutessaan tehdä myös oman vakuutuksen, usein perheiden kotivakuutuksiin tosin sisältyy kotimaassa tavarat tai erillinen matkatavaravakuutus. Tämä puoli onkin syytä jättää jokaisen huoltajan varmistettavaksi ja hankittavaksi, koska tavaroiden määrä ja arvo vaihtelee oppilaittain. Matkatavaravakuutuksen hyvä puoli on kuitenkin se, että se sisältää yleensä matkavastuuvakuutuksen, mikä korvaa, jos oppilas aiheuttaa matkalla jollekin ulkopuoliselle henkilö tai esinevahingon.

Huoltajille kannattaa leirikoulupalavereissa tai tiedotteissa kerrata kunnan puolelta voimassaoleva vakuutusturva ja kehottaa huolehtimaan mahdollisesta lisävakuuttamisesta lapsikohtaisesti. Yhteisesti sovittaessa myös esimerkiksi opettajan ottama ryhmämatkustajavakuutus on mahdollinen. Voi olla kuitenkin selkeintä jättää lapsen vakuuttamisen täydentäminen jokaisen huoltajan vastuulle, ainakin kotimaahan suuntautuvilla retkillä. Kun alussa on selkeästi selvitetty, mitä kunnan vakuutus kattaa ja siten vastuu lisävakuuttamisesta jätetään huoltajalle, vältetään riitatilanteilta myöhemmin. Vakuutuksista kannattaa informoida huoltajille muun leirikoulutiedottamisen yhteydessä ja ehdottomasti kirjallisesti. Kun tiedottaminen tehdään kirjallisesti, tällöin jää todiste siitä, että opettaja on todella saattanut vakuutusturvan huoltajien tietoon.

Opettajien vakuutusturva

Opettajat ovat työssään vakuutettuina lakisääteisellä tapaturmavakuutuksella myös ulkomailla, mutta se kattaa siis vain tapaturmat. Vakuutus on voimassa työssä ja työstä johtuvissa olosuhteissa. Lempäälän kunta on vakuuttanut opettajat myös matkustajavakuutuksella sekä matkatavaravakuutuksella. Nämä vakuutukset ovat voimassa virkamatkoilla kaikkialla maailmassa, myös Suomessa matkoilla, jotka suuntautuvat linnuntietä yli 50 km:n päähän. Matkustajavakuutuksesta korvataan matkasairauden ja tapaturman hoitokulut se-

kä mm. matkan keskeytymis-, peruuntumis- ja kotiinkuljetuskulut. Lisäksi se sisältää haitta- ja kuolinkorvauksen 50 000 €. Matkatavaravakuutus korvaa opettajan matkatavaroita 1 700 euroon asti / vahinko.

Kunnalla on lisäksi henkilökunnan vastuuvakuutus, joka kattaa jos opettaja omalla tuottamuksellaan aiheuttaa ulkopuoliselle esine- tai henkilövahingon. Tämä vakuutus on voimassa EU-maissa. Se korvaa esimerkiksi tilanteita, joissa opettaja on laiminlyönyt valvontaa ja siten saattanut aiheuttaa vahinkoa.

Valvojen vakuutusurva

Huoltajat ovat leirikoulussa mukana yksityishenkilöinä, joten heidän on aina huolehdittava itse omista vakuutuksistaan. Ainakin tapaturmavakuutus ja varsinkin ulkomaille suuntautuvalla leirikoululle myös matkustaja- ja matkatavara- vakuutus ovat suositeltavat.

Leirikouluun valvojiksi lähtevä koulun muu henkilökunta kuten kouluavustajat, kuuluvat lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ja matkavakuutuksen piiriin, kun he ovat kunnan palveluksessa ja kyseessä on virkamatka.

Vakuutusurva kuljetuksissa

Oppilaiden kuljettaminen opettajan tai esim. valvojan omalla autolla ei ole suositeltavaa. Mikäli opettaja tai valvoja kuitenkin kuljettaa autollaan oppilaita satunnaisesti leirikouluun tai retkille, korvaa vahingon sattuessa syyllisen ajoneuvon liikennevakuutus henkilövahingot sekä vastapuolen vahingot. Myös kunnan tapaturmavakuutus on voimassa, mutta ensisijainen korvaaja näissä tilanteissa on aina liikennevakuutus.

Kunnan yhteyshenkilö koulujen vakuutusasioissa

Aila Alanen, Sivistystoimen talouspäällikkö
puh. 03-374 4401, 050 383 9741
aila.alanen@lempaala.fi

Pohjolan yhteyshenkilö

Kari Paavola
puh. 010 558 4666
kari.paavola@pohjola.fi

Pohjolan yleinen palvelunumero vakuutus- ja vahinkotapauksissa

(ma-pe klo 8-18)
puh. 03 03 03 03
asiakaspalvelu@pohjola.fi

Pohjolan hätänumerot kiireellisissä vahinkotapauksissa

(24h)
yritykset ja julkisyhteisöt
liikenne- ja autovahingot
matkavahingot
ulkomailta soitettaessa

puh. 010 55 88 88
puh. 010 55 88 112
puh. 010 55 88 111
puh. +358 10 55 88 111

Ongelmatilanteita

Oppilas tai huoltaja ei halua osallistua varainhankintaan

Oppilaalla ja huoltajalla on oikeus kieltäytyä leirikouluun liittyvään rahankeruuseen osallistumisesta vedoten perusopetuksen maksuttomuuteen. Tämä lie-nee vaikein tilanne opettajalle ja muille oppilaille ja heidän huoltajilleen jonkun kieltäytyessä. Ongelmaan ei ole yksinkertaista ratkaisua, koska laki on hyvin selvä. Opettajan kuitenkin kannattaa pitää heti leirikoulun suunnittelun alkaessa huoltajille palaveri, jossa punnitaan innostus leirikouluhankkeeseen. Tällöin olisi myös hyvä pyytää kirjallinen esisopimus siitä, että kaikki haluavat sitoutua projektiin. Kirjallinen lupaus auttaa myöhemmin mahdollisissa kiistatilanteissa. Huoltajille voi muistuttaa, että ilman yhteistyötä ja rahoituksen hankkimista luokka ei saa mahdollisuutta leirikouluelämykseen ja kaikkien panos on tärkeä hankkeen onnistumiselle.

Mikäli oppilas tai huoltaja kieltäytyy esim. tuomasta suoraan kerättyä maksua yksittäistä retkeä tai leirikoulua varten vedoten perusopetuksen maksuttomuuteen, on oppilas silti otettava retkelle mukaan. Tällöin asia on keskusteltava suoraan kyseisen huoltajan kanssa ja tarjottava vaihtoehtoisia rahoitusmalleja. Asia on varsin ongelmallinen, koska se voi aiheuttaa ”ketjureaktion”, jossa kaikki perheet kieltäytyvät tuomasta maksuja. Tällöin opettaja voi selvittää tilanteen niin, että retki jää tekemättä kokonaan. On siis vanhempien asia, haluavatko he suoda lapsilleen mahdollisuuden retkiin ja leirikouluun.

Oppilaan osallistuminen estyy

Opettaja ei saa rangaistuksena evätä oppilaan osallistumista leirikouluun tämän aiemman huonon käytöksen vuoksi. Opettaja voi kuitenkin esimerkiksi suositella huoltajille, että tällainen riskioppilas jäisi leirikoulun ajaksi normaaliin kouluun. Tämänkaltaisessa tapauksessa kuitenkin olisi hyvä sopia asiasta kirjallisesti huoltajien kanssa, jotta välttyttäisiin epäselvyyksiltä ja riitatilanteilta myöhemmin. Mikäli oppilas on opettajan/koulun mielestä leirikoululle selkeä turvallisuusriski, voidaan oppilas jättää opiskelemaan kouluun.

Huoltajan/valvojan osallistuminen estyy

Joskus leirikouluun valvojaksi ilmoittautunut huoltaja peruukin lähtönsä. Nämä tilanteet ovat kiusallisia sen vuoksi, että huoltajat on jo laskettu matkan päälu-kuun mukaan ja näin myös kustannuksiin. Näissä tilanteissa voidaan menetel-lä esimerkiksi niin, että suunnitteluvaiheessa pyydetään sitova ilmoittautumi-nen mukaan lähteviltä huoltajilta ja täten myös kustannusvastuu on heillä. Jo-ten mikäli huoltaja peruu sitovan ilmoittautumisen jälkeen lähtönsä, on hän velvollinen maksamaan osuutensa matkasta ja hänelle voidaan tästä johtuen lähettää maksulappu.

Oppilas rikkoo leirikoulun sääntöjä

Oppilaat ovat leirikoulussakin ollessaan koulun järjestyssääntöjen ja ohjeiden velvoittamia. Leirikoulua varten kannattaa lisäksi laatia kirjalliset säännöt ja sopimus, jonka allekirjoittavat sekä opettaja, oppilas että huoltaja. Sääntöjä rikkova oppilas voidaan leirikoulusäännöissä sopia kotiutettavaksi vanhempien kustannuksella. On kuitenkin huomioitava, että kotiuttamisen on tapahduttava turvallisesti ja oppilaalla tulee olla saattaja ja vastaanottaja

Muuta tärkeää muistettavaa

- Tarvitaanko retken toiminnoissa mahdollisia lupia, esim. viranomaisten tai maanomistajien?
- Leiriläisten nimilistoja tarvitaan moneen paikkaan kuten vakuutuksiin, leirikouluyrittäjälle, ohjaajille ja majoitustiloihin.
- Tarvitaanko leiritodistuksia, diplomeja tai lahjoja leiripaikkaan tai eri henkilöille?
- Kirjoitetaanko leirikoulusta matkapäiväkirjaa vai laaditaanko raportti?
- Miten kokemusten hyödyntäminen onnistuu jälkeensä koulutyössä?

Leirikoulun jälkeen

Leirikoulun jälkeen on hyvä pitää oppilaille palautekeskustelu ja pyytää palaute myös kirjallisena. Palaute projektin onnistumisesta kannattaa pyytää myös huoltajilta. Nämä palautteet auttavat jatkossa opettajaa ja koulua leirikoulujen suunnittelussa. Etenkin palautteet, jotka koskevat varainhankinnan onnistumista, ovat tärkeitä, koska se on väistämättä leirikouluhankkeen pisin ja eniten yhteisiä ponnistuksia vaativa prosessi.

Leirikoulun antia voidaan koulutyössä hyödyntää hyvin monella tavalla. Kokeuksista voidaan keskustella ja niistä voidaan ammentaa aiheita niin kirjoittamiseen, kuvaamataitoon kuin muihinkin aineisiin. Leirikoulusta voi myös esimerkiksi kuvata videon, jota voidaan myöhemmin katsella ja näin muistella yhteisiä hetkiä.

Onnistuneen ja turvallisen retken eväät

1. Vastuu

Opettajan vastuu oppilaistaan on jakamaton.

2. Koulun toimintaa

Leirikoulun on oltava koulun toimintaa, siksi sen on oltava kirjattuna koulun vuosisuunnitelmaan.

3. Kohde

Kohde on valittava siten, että se on oppilaat ja heidän käyttäytymisensä huomioon ottaen turvallinen.

4. Pelisäännöt

Sovi hyvissä ajoin käyttäytymissäännöt selviksi oppilaiden kanssa. Tiedota pelisäännöistä myös huoltajille.

5. Suunnittelu

Hyvä suunnittelu estää vahinkoja. Suunnittele siis retki ajoissa ja huolellisesti. Tiedosta riskit ennalta, jotta voit hallita ne hyvin.

6. Huoltajat

Huoltajien mukanaolo valvojina on tärkeää, mutta se ei vähennä opettajan vastuuta. Kaikkien huoltajien on oltava selvillä retken yksityiskohdista ja heiltä on saatava kirjallinen suostumus siitä, että heidän lapsensa voi osallistua leirikouluun.

7. Vakuutukset

Vakuutukset kuntoon. Varmista onko kunnan vakuutus oppilaille riittävä vai tarvitaanko erillisiä lisävakuutuksia. Sovi huoltajien kanssa vakuuttamisesta ja tiedota heille tarkasti vakuutustarve.

8. Raha

Leirikoulun toteuttaminen vaatii itse hankittua rahaa. Opettajilla ei ole velvollisuutta osallistua rahan hankintaan eikä vastuuta retkikassasta. Opettajan tulee kuitenkin olla selvillä vastuuhenkilöistä ja rahanhankinnasta.

9. Toteutus

Huolellisen valmistelun ohella suunnitelman mukainen toteutus on paras tae siitä, että retkestä tulee onnistunut ja turvallinen. Valvonta tulee olla aukotonta ja vahingoittumisvaara vähäinen. Kannattaa kuitenkin tiedostaa, että vaikka opettaja tekee varmasti voitavansa, vahinkoja voi sattua.

10. Vapaaehtoisuus

Opettajaa ei voi velvoittaa järjestämään leirikoulua. Opettaja voi esimerkiksi vastuuseen tai turvallisuusuhkiin vedoten todeta, ettei leirikoulua voida järjestää. Tätä mieltä pidettä on kunnioitettava ja yhdessä etsittävä muita toimintatapoja.

11. Korvaukset

Vuosisuunnitelmaan merkitty leirikoulu on opettajalle virkamatka, josta maksetaan virkaehtosopimuksen mukaiset korvaukset.

Hyödyllisiä Internet-linkkejä leirikoulun ja retkien suunnitteluun

www.kuluttajavirasto.fi

www.leirikoulut.com

www.luokkis.com

www.oaj.fi

www.oph.fi

www.pohjola.fi

Lähteet

Alanen, Aila. Sivistystoimen talouspäällikkö, Lempäälän kunta.

Kärki, Terttu. Taloussuunnittelupäällikkö, Lempäälän kunta.

Lehtinen, Nina. Sivistystoimenjohtaja, Lempäälän kunta.

Paavola, Kari. Yhteyspäällikkö, Vakuutusyhtiö Pohjola.

Koulujen ja oppilaitosten sekä yritysten välinen yhteistyö, markkinointi ja sponsorointi. Opetushallitus. Muistio 30.8.2004.

Koulun ulkopuolella annettava opetus: Vaasan opetustoimi

http://opspro.peda.net/kuopio/viewerprint.php3?DB=kuopio_ulkopetus&printmode=full

Kouluretkien ja leirikoulujen maksuttomuudesta ohjeet. Opetushallitus.

<http://www.oph.fi/page.asp?path=1,434,52886>

Opetusalan eettisen neuvottelukunnan kannanotto peruskoulun maksuttomuudesta ja rahankeräyksestä kouluissa 24.1.2006.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628

Poutala, Markku: Selkeät säännöt leirikouluun. Opettaja 35b. Opintoretket.

Sponsorointi ja markkinointi koulu kannalta. Opetushallitus.

<http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1,438,5720,19918>

Valtion maksuperustelaki 21.2.1992/150